

Кравчук В. М.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права,
Західноукраїнський національний
університет*

АКТИВНІСТЬ СУДДІВ В СОЦМЕРЕЖАХ: РИЗИКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Сучасний інформаційний простір не мислиться без ресурсів всесвітньої мережі Інтернет. Як цілком обґрунтовано вказує міжнародна експертка Проекту ЄС «Право-Justice» Живіле Навіцкайте-Бабкін, «використання соціальних мереж для судової комунікації допомагає ширше та швидше розповсюджувати новини, оперативно отримувати зворотний зв'язок, та вибудовувати імідж сучасного й орієнтованого на людей правосуддя» [1]. Тож в контексті питань взаємодії судової влади і громадськості, відкритості судової влади, постають питання: чи доцільно суддям проявляти активність у соціальних мережах в Інтернеті та чи є межі допустимості такої активності? Ці питання чітко не регламентовані, дискусійні. Їх обговорення особливо актуалізувалося в контексті ухвалення 2 грудня 2022 року Консультативною радою європейських суддів (далі — КРЕС) висновку № 25 (2022) щодо свободи самовираження суддів [2].

У першу чергу слід підтвердити наш попередній висновок про те, що репутація судді дійсно є відображенням наслідків його поведінки в усіх сферах життя, й зокрема в інформаційному просторі, тому, звісно, є основою довіри, на якій будується суддівська кар'єра судді, міцним фундаментом судової влади загалом [3, с.36]. Тож судді не повинні самовиражатися у соціальних мережах так, щоб це негативно вплинуло на суспільне сприйняття суддів.

Деякі дослідження щодо правових та етичних аспектів присутності суддів у соціальних мережах в Інтернеті вже певною мірою здійснювалися. Зокрема, П.І. Каблак обґрунтовував тезу про те, що судді є публічними особами, тому зобов'язані демонструвати і пропагувати високі стандарти поведінки, високі духовні та моральні цінності, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм і в позасудовій поведінці [4]. Цікавою є його класифікація персональних сторінок суддів у соціальних мережах, спроба визначити межі їх наповнення, інформативного вмісту, а також пропозиція забезпечити здійснення їх ревізування (модерації).

Загальною основою, яку транслює КРЕС у своєму свіжому висновку, є загальний обов'язок судового обмеження, що не означає, що судді повинні уникати публічного життя, яке відбувається в соціальних мережах, але точно мають уникати висловлювання поглядів або поширення особистої інформації в Інтернеті, що «потенційно може підірвати незалежність і неупередженість

судової влади, право на справедливий суд або гідність посади та громадську довіру до авторитету судової системи» [5].

Загалом, КРЄС закликає до стриманості, поміркованості й обережності, щоб уникнути порушення незалежності, неупередженості чи суспільної довіри до судової системи. Таким чином, хоч свобода вираження поглядів є однією з істотних засад демократичного суспільства, однією з основних умов для його прогресу та розвитку кожної людини, втім судді становлять виняток щодо цієї свободи. Необхідність її обмеження стосовно суддів обґрунтовується тим, що висловлювання суддів можуть вплинути на суспільний імідж судової системи, адже суспільство може сприймати їх не лише як особисту, суб'єктивну думку, а як об'єктивні оцінки та приписувати їх установі в цілому.

Відтак, для того, щоб допомогти суддям знайти баланс між їхнім правом на свободу вираження поглядів і метою підтримки довіри громадськості до їх неупередженості та незалежності, КРЄС формулює вказівки щодо публічних заяв суддів, які можуть призвести до їх відводу (заяви, пов'язані з судовими спорами та заяви щодо публічних дебатів), заяв, які можуть негативно вплинути на авторитет і репутацію судової системи (заяви щодо питань, що турбують судову систему як інституцію, та публічна критика судової влади чи колеги-судді), а також виконання політичних повноважень, які можуть викликати питання розподілу влади (хоч, як правило, суддівські обов'язки несумісні з певною політичною діяльністю, такою як членство в національному парламенті чи місцевій раді) [2].

Конкретно рекомендаціям з використання суддями соціальних мереж присвячено розділ 8 згаданого Висновку КРЄС, адже поширеність соціальних мереж породжує нові виклики й етичні проблеми, пов'язані з належністю опублікованого контенту та демонстрацією упередженості чи інтересу. «Соціальні мережі характеризуються широкою доступністю та передачею інформації, що передбачає більшу ретельність у виборі опублікованого контенту. Соціальні мережі мають постійну опцію для зберігання даних, що підвищує ризик накопичення інформації і створення «досьє на суддю». Вони зберігають особисте спілкування в письмовій формі, що збільшує ризик опублікування приватних повідомлень без дозволу, а також ризик спотворення змісту під час подальшого спілкування. Спілкування є швидким і лаконічним, що може спонукати суддів публікувати необачні дописи. Такі дії, як «лайк» або пересилання інформації, наданої іншими, можуть здаватися відносно незначними й буденними, але вони кваліфікуються як регулярне вираження думки судді. На відміну від традиційних ЗМІ, у соціальних мережах відсутній контролер, а це дозволяє суддям публікувати все, що їм спадає на думку» [2, с. 17].

Названі ризики вимагають від судді особливої обережності під час спілкування в соціальних мережах. Суддям слід бути обережними щодо ризику спотворення їх висловлювань навіть в закритих групах. Їм слід остерігатися створення «профілю» на основі своїх коментарів, що справляє враження відсутності відкритості й об'єктивності щодо певних питань. Те ж саме стосується груп соціальних платформ, до яких вони належать, або людей, за якими вони «стежать», чи коментарів, які вони «вподобують», або постів,

які вони «поширюють», оскільки чим більше вони односторонні, тим більше людей можуть сприймати цих суддів як людей залежних, упереджених і необ'єктивних. «Під час обговорення їхньої роботи як судді, захист авторитету та гідності посади повинен перешкоджати суддям робити коментарі, які ставлять під сумнів належне виконання ними їхніх обов'язків» [2, с. 18].

КРЕС відзначив велику ймовірність того, що розповсюдження особистої інформації може негативно вплинути на репутацію судді чи загалом судової влади. Є також світлини, які краще зберігати в сімейному альбомі, а не розміщувати в соцмережах, що вже було підтверджено на практиці [6].

Судді, проявляючи обачність у використанні соціальних мереж, мають бути певні, що вони зберігають доброчесність, авторитет, пристойність і гідність своєї суддівської посади. Так, вони мають пам'ятати, що одяг, мова, світлини та розкриття якихось особистих даних чи приватних деталей можуть завдати шкоди репутації суддів. Судді не повинні в соціальних мережах бути інфлюенсерами, тобто лідерами суспільної думки, впливовими особами, адже це може негативно вплинути на суспільне сприйняття доброчесності суддів.

Судді повинні дбати, щоби цифровий контент, який вони викладають в мережу (або раніше викладали, зокрема до призначення на посаду), був належний і відповідний, адже якщо він може зашкодити довірі громадськості до їхньої неупередженості чи підірвати репутацію судової системи, то такий контент, якщо це можливо, має бути видалений.

Також КРЕС висловила щодо використання суддями нікнеймів: «Обов'язок судового обмеження поширюється на спілкування в соціальних мережах, незалежно від того, чи розкривають судді свою особу. Немає підстав забороняти суддям використовувати псевдоніми. Однак псевдоніми не дозволяють неетичної поведінки. Крім того, відсутність згадування посади судді або використання псевдоніма не гарантує, що справжнє ім'я чи статус судді не стануть публічними» [2, с.18-19].

Доцільним КРЕС вважає навчати всіх суддів працювати із застосунками та додатками соціальних мереж та етичним наслідкам їх використання в особистому та професійному житті. Це допоможе суддям зрозуміти, який ступінь стриманості дозволить їм захистити свою безпеку й виконати свої зобов'язання щодо забезпечення своєї незалежності та безсторонності, гідності своєї посади та довіри суспільства до судової влади. Розуміння того, які платформи соціальних мереж використовуються, яка в них специфіка, як вони працюють, яким типом інформації доцільно ділитися в різних соцмережах і які потенційні ризики та наслідки може мати участь у такій комунікації, було б дуже корисним для суддів. Навчання могло б охоплювати технічні аспекти (наприклад, різні налаштування конфіденційності), аспекти профілювання та захисту персональних даних.

Таким чином, по-перше, важливо підвищувати обізнаність суддів про те, що під час публікації в соціальних мережах весь контент, що вони публікують, стає постійним (навіть після видалення) та може вільно тлумачитися або навіть перекручуватися чи бути вирваним з контексту. По-друге, вигадані нікнейми не приховують неетичну поведінку в Інтернеті. По-третє, судді повинні утримуватися від опублікування в соцмережах будь-яких матеріалів,

які можуть поставити під загрозу довіру громадськості до їх неупередженості або можуть суперечити гідності їх посади чи дискредитувати судову систему.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Як судам використовувати соціальні мережі? Які ризики несуть соцмережі для судової комуніації? URL: <https://rg.ko.court.gov.ua/sud1020/pres-centr/news/1225937/>
2. Висновок КРЄС № 25 (2022) про свободу вираження поглядів суддів від 2 грудня 2022 року. URL: <https://rm.coe.int/opinion-no-25-uk-final-2773-6643-3287-1/1680ab0e11>
3. Кравчук В.М., Сташків Н.М. Репутація судді як передумова формування поваги до суду. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 34-37.
4. Каблак П. І. Судді як користувачі соціальних мереж в Інтернеті: правові та етичні аспекти. *Публічне право*. 2014. № 4 (16). С. 125-131.
5. Мамченко Н. Судді-інфлюенсери не мають самовиражатися у соцмережах на шкоду авторитету судової влади, — Висновок КРЄС. *Судово-юридична газета*. 16 грудня 2022 року. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/256843-sudi-inflyuensery-ne-dolzhy-samovyrazhatsya-v-sotssetyakh-v-uscherb-avtoritetu-sudebnoy-vlasti-zaklyuchenie-kses>
6. 29-річна "Світська левиця" зі Львова залишилася без суддівського крісла через відверті фото. Ганна Бока. ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/29-richna-svitska-levicya-zi-lvova-zalishilisya-bez-suddivskogo-krisla-cherez-vidverti-foto-556250.html>

УДК 340.12(477)

Кравчук М. В.

*к.ю.н., доцент, доктор права УВУ,
завідувач кафедри теорії та
історії держави і права, академік
Академії політико-правових наук,
Заслужений юрист України,
Західноукраїнський національний
університет*

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Постановка проблеми. Питання побудови правової системи є одним із головних питань суспільного розвитку, процесу сучасного державотворення. Адже правова система задає нормативні координати для всіх інших соціальних систем (політичної, економічної, демографічної тощо).

За твердженням авторського колективу монографічного видання за редакцією Ю. М. Оборотова: «Сьогодні поняття «правова система» в юридичній науці набуває чітко вираженого категоріального статусу – це не